

conservat a l'Arxiu Municipal de Lloret. Una completíssima col·lecció de fotografies a tot color, fetes per August Mas i Llibre, acaba de remarcar la riquesa arquitectònica i ornamental de la necròpolis i en ressalta els detalls.

Aquest treball —que ja al seu moment va valer a l'autora el premi extraordinari de llicenciatura— és, realment, una obra sòlida, ben documentada, amb una extensíssima bibliografia i nombroses notes de referència o d'aclariment a peu de pàgina, que tot i anar dedicada a un públic introduït, està redactada de forma planera i pot plaure fàcilment a tot aquell que estigui interessat pel món del modernisme i per l'art en general. Ve precedida d'un pròleg del professor J. Rogelio Buendía, professor de la Universitat de Madrid, que fou el director de la tesina.

Sobre l'autora, cal afegir que actualment és professora del departament d'Art de la Universitat de Barcelona, després d'haver-se doctorat (1988) amb una tesi sobre la «Introducció i derivacions de l'Italianisme a la pintura gòtica catalana: 1325-1350». Ha col·laborat en la catalogació de les obres medievals de diversos museus catalans i en els catàlegs d'importants exposicions com Thesaurus, Millenium, etc. També ha col·laborat en revistes especialitzades i ha participat en diversos congressos. Fou guardonada amb el Quart Premi Biennal d'Investigació (1989) amb l'obra «Pintures del gòtic a Lleida». L'obra que hem comentat significa una aportació importantíssima per entendre i apreciar els valors artístics d'un dels pocs llocs de Lloret que, afortunadament, s'han mantingut relativament intactes.

El disseny del llibre i de la col·lecció es deu a l'Enric Marquès.

Joan Domènech i Moner

La matèria primera de la literatura

En defensa de la lletra, text introductor de Modest Prats i un recull de vint-i-sis composicions literàries sobre cada una de les lletres de l'alfabet català, originals d'altres tants literats.

Il·lustracions i edició de bibliòfil numerada de 125 exemplars, a cura de Miquel Plana. Olot, 1989-1990.

Heus aquí un bell llibre d'aquells que honoren les nostres lletres i el món de l'edició catalana per molts motius: l'acurada presentació i la impressió, la qualitat dels textos, el paper, la tinta, els marges generosos i l'ampli ventall dels autors representats.

Em plau felicitar públicament Miquel Plana per l'esplèndid treball que ha realitzat en saber donar al conjunt de l'obra aquell toc artesà i personal del qual gaudeixen totes les seves exquisides produccions. L'únic retret que podria fer al responsable de l'invent és que el llibre no pugui trobar un forat adient en una col·lecció d'una editorial comercial, per tal de donar a conèixer millor aquesta experiència literària i lúdica a un nombre major de potencials lectors.

La idea central que lliga tot el volum és molt atractiva: donar a cada escriptor una lletra de l'alfabet per tal que cadascun d'ells en faci un comentari, en vers o prosa, amb total llibertat d'esperit. Es tracta de sorprendre el lector perquè sàpiga trobar, rera una simple lletra, un castell emboirat de misteri o se li aparegui per via imaginativa una insòlita associació d'idees en caure entre els braços d'un d'aquests signes gràfics dotats de tanta força mental. No em puc imaginar un món sense la lletra que d'altra banda ha donat lloc al llibre, que no és res més que el braç tentacular de la imaginació i la memòria de l'home. Amb una mica d'obertura de compàs mental s'hi val tot. Els autors juguen amb la forma de la lletra, amb el seu aspecte fonètic, amb el simbolisme que ens mereix la seva figura, etc. Aquesta aventura oberta a tots els vents converteix la lectura de l'alfabet català en una festa per l'esperit i mostra fins a quin punt és possible soldar l'art literari amb la pràctica lúdica.

El títol del recull «En defensa de la lletra» em sembla també encertat, encara que prengui un relleu apocalíptic i preocupant. Tots els lletraferits tenim un deute amb la lletra impresa, ens cal defensar el valor de cada paraula, cada so i grafia en aquesta nova Babel. Vivim moments en què, per molts dels nostres conciutadans, llegir i escriure és ja una feina només a l'abast d'especialistes. Sembla com si llegir només fes perdre el temps quan els mitjans àudio-vi-

suals no demanen cap esforç. Llegir i escriure serà ben aviat un acte de fe?. D'altra banda, en el discurs polític, en la grisor de la prosa comercial, en la publicitat i en els argots estereotipats i empobrits que sentim al carrer, veiem com es malmet dia a dia la força primigènica de la lletra, s'embastardaix la fonètica i el valor de cada paraula.

En aquest recull hi ha l'exercitació de l'estil d'una forma conscient. La prosa i el vers serveixen alhora per narrar històries extretes de l'atzar amb una gran dosi d'artifici i de formalisme en el millor sentit de la paraula. Vint-i-set estils, vint-i-set metàfores de com s'interpreta l'univers a través de la lletra. La lletra que, combinada a l'atzar amb d'altres, ha servit a l'home per crear nous universos, per inventar agosarades imaginacions, algunes bellíssimes i d'altres cruels i malèvoles. Ja Borges deia que l'Univers és un gran Llibre, el món és un immens alfabet. En aquest

sentit, aquesta aproximació a l'alquímia de l'alfabet ens posa en contacte amb d'altres experiències semblants. Ara recordo la novel·la de Georges Perec, *La disparition*, on desapareix del text la lletra «e», o bé *Les reventes*, on també l'autor deixa fugir conscientment altres vocals. A casa nostra, i des d'un altre punt de vista, el valencià Josep Palacios seria el precursor modern d'aquestes experiències lingüístiques amb les magnífiques proses del seu llibre *L'alfabet*.

El text introductor de Modest Prats, una bella obra de creació d'arrels borgianes i el treball fet a l'obrador del somni per vint-i-sis autors més a la recerca d'un motllo per a cada lletra, com si treballassin en la pastera de la llengua, mostra fins a quin punt la matèria primera de què es nodreix la llengua, els signes de l'alfabet prenen una figura agosarada. Harold Bayley, en un llibre, *The lost language of Symbolism*, (Londres, 1952) refon a partir dels missatges

deixats per distintes cultures els significats de cada lletra de l'alfabet. La A (muntanya, piràmide, con, causa primera), la C (lluna creixent), la D (diamant, dia), F (foc vital), S (serp), V (vas, convergència), etc.

JOCS LINGÜÍSTICS

«Lo tems vai e ven e vire / per jorns, per mes e per ans, / et eu, las! /, no'n sai que dire, / c'ades es us mos talans». Els temps van i vénen, ens recorda Bernat de Ventadorn. El tema de fer malabarismes verbals a partir de les lletres de l'alfabet l'hem de veure a la llum d'altres jocs lingüístics també del tot interessants amb una llarga tradició a totes les llengües i cultures des de temps molt reculats. Giuseppe Grilli en el seu recull *Poesia artificiosa e metametrica nella letteratura catalana* (Napoli, 1985) posa fil i agulla a la tradició catalana. En un altre espai i temps, qui no recorda l'esplèndid

Fullias per cantar a la fastajadora ab la música en la nit. Y mudant lo nom podran servir per qualsevol minyona.

Déu vos guard, gentil Catharina,
desperta-vos si dormiu,
que'l galan qui més vos estima
a la porta lo teniu.

5 Per explicar, Catharina,
las perfeccions que teniu,
no és bastant la mia llengua,
ni tot lo que'l vulgo han diu,

10 comensant las alabanças
per lletras de l'A B C.
Aunque sian vint-i-quatre,
jo vo las esplicaré.

15 En la A, que és amor,
finesa que me mostrau
vulga Déu que may vos fàltia,
sempre ferma la tingau.

20 En la B, que és bellesa,
donzella que us acompanya,
que no.s trobarà igual
en tots los regnes de Espanya.

En la C és vostra cara,
tan alegre y ermosa
que tothom vo la compara
an al clavell y la rosa.

25 En la D és que sou dítxosa,
prego a Déu que sia així.
Me'n fésseu participant
fins lo dia de ma fill!

30 En la E sou eloqüent,
teniu la veu alta y clara.
Si sou ermosa de cara,
teniu fi lo enteniment,

35 En la F és la finesa,
duradora la tingau.
Que jo sempre en vós conega
si voluntat me portau.

40 En la G sou graciosa
y amorosa en lo parlar.
Tot quant hix de vostra boca
és molt digna de escoltar.

En la H sou tant hermosa
y de bona condició,
com clarament se demostra
en vostra perfecció.

45 En la I és la intel·ligència
que vós, Catherina, teniu.
Compreneu qualsevol cosa,
sabeu fer y preveniu.

50 En la L sou de lloar
los passos tant concertats
que vós feu, gentil Catherina,
quant anau a pasejar.

55 En la M mortal ferida,
com se veu en lo mirar.
Vostres ulls són duas fletxas
que.m ténen atravessat.

60 En la N no crech que falteu
en portar-me voluntat,
que jo sempre é.sprimentat
de vostre amor un bon zel.

poema de Rimbaud «Les Voyeles»? A noir, E blanc, I rouge, U vert, O bleu: voyeles, / je dirai quelque jour vos naissances latentes. També podríem parlar dels jocs lingüístics de Lewis Carol i del «trobar clus» dels nostres trobadors provençals.

Des d'aquí caldria fer un salt als enigmes, emblemes, laberints, acròstics i cal·ligrames. La pràctica de l'acròstic ha estat conreada amb diversa fortuna entre nosaltres. Hi ha un sonet de Pere Serafi «Dama galana» (1565) on la primera lletra de cadascun dels versos ens dóna el nom de la dama a qui és dedicat («Dona Maria de Cardona») i també el destinat a «Augustina Sorribes». Durant el barroc hi ha tot un ric mostrari d'experiències agosarades, ja sia en la mètrica, amb la potenciació dels elements retòrics, on en el treball d'orfebreria que s'observa en l'estil d'alguns autors com per exemple Josep Romaguera. Potser l'acròstic més emblemàtic

de la literatura catalana és el de Francesc Vicenç Garcia amb aquell sonet en forma de «laberinto» dedicat a Santa Teresa de Jesús. «Teresa de Jesús» surt al poema 17 vegades en diverses situacions: 1 acròstic (inicials del vers), 5 mesòstics (versos centrals), 10 catadiagnòstics (literatura diagonal descendent) i una mena d'estic sense nom al darrer vers segons estudi de Josep Bargalló Valls i Màrius Serra («Avui», 3-3-1990). Tampoc no és gens desdenyable un sonet acròstic de Pere Serra Postius, escrit el 1732, dedicat a Montserrat.

No fa gaire que hem trobat en un manuscrit provinent de Banyoles una composició de 1752 Follías per a cantar a la fastejadora ab la música en la nit. Y mudant lo nom podran servir per qualsevol minyona. Es tracta d'un joc —vegeu-hi un toc de modernitat en el nostre maltractat segle XVIII— en el qual un festejador fa una lloança de la seva estimada

Catherina fent servir les vint-i-quatre lletres de l'abecedari i fent correspondre a cada lletra un atribut de la noia, ja sia moral o físic. Té en compte vint-i-dues lletres: la I i la J i la U i la V són identificades, falten K i W. La paraula que presenta la Y és la conjunció. Aquest poema inèdit, que transcriu a continuació, mostra un cert joc lingüístic que l'acosta al gust formal i conceptista del barroc, en prendre com a punt de partida de les comparacions típiques de les corrandes amoroses les lletres de l'abecedari. D'altra banda, veiem com a mitjan segle XVIII un autor banyolí mal identificat ja juga amb les lletres de l'alfabet tal com ho hem vist en el llibre motiu de la present revisió. I és que, com deia Bernat de Ventadorn, Lo tems vai e ven.

Pep Vila

<p>En la O és la obediència que executau promptament en créurer a pare y mare a lo que és just manament.</p>	<p>85 En la T tinch lo temor y temo que no.m deixeu en blanch totas mas finesas, si de mi vos olvideu.</p>	<p>110 Jo no crech que en tot lo món per mi aja criatura tinga major ermosura que vós, Catharina, sou.</p>
<p>65 En la P és la promptitut que jo de vós considero. Las cosas que per mi espero las feu ab gran recitut.</p>	<p>90 Si en la T és lo temor, en la V és voluntat. Fins ara, ermosa donzella, ho tinch ben esprimentat.</p>	<p>115 Si jo me trobava Rey de Espanya, França y Ungria, per lo gran amor vos tinch per reyna vos coronaria.</p>
<p>70 En la Q queixa no.s troba en tot vostre procehir. Sabeu filar y cosir y endresar bé vostra roba.</p>	<p>95 En la X és xifra romana que significa un deu. Si en cosas aus é agraviada, Catharina, perdoneu.</p>	<p>120 Prego a Déu que.us condesca bons acerts y molts auments, que la música finesca ab alegre casament.</p>
<p>75 En la R rahó molt clara que.m vós sempre se inclina. No m'olvideu, Catharina, no.m vullau girar la cara.</p>	<p>100 Y per so mon cor vos prega que no us demostreu ingrata. La vostra ermosura am mata, un mar de amor mon cor navega.</p>	<p>Jo.m despedesch. No.u fa.l cor despadir-se en cap manera, que faltaria a l'amor si prenía altre carrera.</p>
<p>80 En la S salut tingau y que vos dónia Déu gràcia, que jamay en la desgràcia per a sempre no caygau.</p>	<p>En la Z, que zaleu la vostra honrada persona de costums y accions bonas des del cap fins an als peus.</p>	<p>125 Amb tot lo que.us he cantat en la porta y pels cantons, no us he ditas la maytat de vostres perfeccions.</p>
<p>En la T no tinch temor que me deixeu per un altre. Sent jo constant y afable, confío me tindreu amor.</p>	<p>105 En la & qu.és la darrera lletra de tot l'A B C, la voluntat no us perdré tenint-la vós ab firmesa.</p>	